

המלכה של ארבעת הים התיכון 1018
היה להנהיג במוקד

ביאורים

פרק א משנה טו - טז

ליקוטי

קד

אבל בספר הקבלה (רי"ם מהלך פי' מהלך מוכא, שרוב גמליאל זה, היה בנו של הלל הזקן ואחיו של רבן שמעון.

מדוע לא הזכיר רבינו הקדוש את רבן שמעון אביו של רבן גמליאל

שם. כתב הר"י אברבנאל שלא הזכיר רבינו הקדוש את רבן שמעון אביו של רבן גמליאל אף על פי שהיה נשיא אחר הלל אביו. והזכיר את הבן ולא הזכיר את האב, לפי שלא בא לומר את סדר הנשיאות, רק את סדר קבלת התורה מדור לדור, שרבן גמליאל הוא זה שקבל את התורה מפי הלל זקנו לפי שהלל חי מאה ועשרים שנה ונתגדל רבן גמליאל על בריו וקיבל התורה מפי. וכתב עוד, שידמה שלא נמצא לרבינו שמעון אביו של רבן גמליאל מאמר ראוי מיוחד אליו, ולכן לא הזכיר רבינו הקדוש את שמו כאן כלל.

במהר"ם כתב, שלא הזכיר רבינו הקדוש את רבן שמעון אביו של רבן גמליאל, לפי שבזמן רבן שמעון היה רבי יתרון בן זכאי מנהיג וגדול מחורו, ולא רצה רבינו הקדוש להזכיר את שניהם לפי שלא היו זוג והיני אהר נשיא ואחד אב בית דין אלא שניהם היו נשיאים, ולהזכיר אחר מהם לא רצה כי איזה מהם יבחר ואיזה יוציא, לכן לא הזכיר שניהם כלל.

מדוע לא כתוב רבן גמליאל קיבל מהלך

שם. כתב הר"י אברבנאל שעד רבן גמליאל הוצרך רבינו הקדוש לפרש את סדר הקבלה לפי שלא עברה הקבלה מאב לבן, ופעמים שאף עברה על ידי גרים, אבל מרבן גמליאל ואילך לא הוצרך רבינו הקדוש לפרש את סדר הקבלה יותר, כי מימי עברה הקבלה על ידי משפחה אחת שהיו יורדים מתחילתם, ואין צורך לכאור סדר קבלתם, ולכן לא כתב שרבן גמליאל קיבל מהלך.

ובמירי ראבות כתוב, שסופר בגמרא (ספ' שאחר שגער שמאי בגוים אלו הלכו להלל גיירים, ולאחר זמן כשנפגשו הגוים אמרו, קפדנותו של שמאי בקשה לטרדנו מן העולם וענותו של הלל קרבתו תחת כנפי השכינה. ושמאי שהוהיר במשנתו, היה זה אחרי שראה את סוף המעשה ושמע מה שאמרו הגוים.

כנגד מה מכוונים דברי שמאי

הרע"ב והמייכת המשנה כתבו שדברי שמאי מכוונים כנגד שלושת המעלות שזכר ירמיה' (ש סג) בפסוק: א' יתהלל חכם בהכמתו ואל יתהלל הניכור בבוברו. אל יתהלל עשיר בעשרו.¹ עוד כתב שדברי שמאי מכוונים כנגד דברי אנשי כנסת הגדולה, הוה מכוונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סיג לתורה.²

המדרש שמואל הביא שדברי שמאי הם כנגד שלשת הרברים שאמר שמעון הצדיק, חרה עברה וגמילות חסדים, וכנגד דברי התנאים שהזכירו עד כאן, שפירשו דברי שמעון הצדיק.³

במהר"ם כתב שדבריו מכוונים כנגד שלשה סוגי ספיקות שיש לאדם בחייו, שכלולו היינו כביעותו בתורה, ועל זה אמר ערך לך רב. בדברים שיש בהם חשש שינוק, וכנגד זה אמר הסתלק מן הספק, שלא יכנס עצמו בספק היות, ובמעשה המצוות, וכנגד זה אמר אל תרבה לעשר אומדות, שלא יסמך על האומדנא בעיני המצוות.

משנה טז

לשון בריתא

רבן גמליאל היה בנו של הלל הזקן או נכדו רבן גמליאל אומר. דעת רוב המפרשים שרבן גמליאל זה היה נכדו של הלל הזקן, ובנו של רבן שמעון.

כנפי השכינה. דתי מקבל כל אדם כבוד מפי יפות כנגד ועשו סיג לתורה שהראו מה משנות התורה. ונתבאר לרוב כמין (ירמיה' ע"ד).
ג. ג' עשה חורף קבץ כנגד התורה עם כל חברי התנאים שייכרו בעיני חזרת. אמרו מעט ועשה הרבה כנגד העבודה עם מידעו של אטיגוסו עשיתו שהתורה היתה לשפה, ואין לך עשה הרבה כמו העושה לשמה שמטייעין אהן מן העמים. זהו מקבל כל אדם כבוד מפי יפות. כנגד גמילות חסדים עם מידעו של יוסף בן יתרון.
א. ר"ש, וזכ"ס (מקדש) אמרו, ר"י בתמאס, ר"ם אלמשינו, ר"י אברבנאל, תו"ט, וזאתה ישראל (ספ' טז).
ב. כמבואר בגמרא (ספ' טז).

ג. וכתב המהר"ל שלא הזכיר רבינו הקדוש גם את רבן גמליאל אביו של רבי שמעון רבן גמליאל אף על פי שהזכיר את רבן שמעון רבן גמליאל (לפני ספ' טז), ואף על פי שהיה הוא נשיא (ספ' טז) ר"י ד"ס (ספ' טז). לפי שבזמן רבן גמליאל אביו של רבן שמעון רבן גמליאל היה רבי אלוהרן בן צודיה גם כן נשיא כמבואר בגמרא (ספ' טז), ולכן לא הזכיר אותם.
ד. ורבן יתרון בן זכאי מפני שלא קיבל מאבותיו כי אם מהלל ושמאי. לכן הזכיר בו רבינו הקדוש ליקמן (פ"ד ט"ז) לשון קבלה.

וכפי שכתוב (ספ' טז) א' יתן טעל כאלותי. וכתב בחפזתא ישראל (ספ' טז) שני סמם צריך לקבלו כבוד מפי יפות, ולכן כתב התנא יחדם בת"א וירידתו לכלול גם גוים שאף אותם צריך לקבל כבוד מפי יפות, ודבריו ר"י (מס' ספ' טז) שכל מקום שנאמר כי האדם כילול גם גוים.
ט. וכתב שאף לחוש על מה שלא הזכיר לפי דפי הספוק. ג. ויבאר במרכבה המשנה עשה חורף קבץ כנגד שפלת החכמה, שרק כך כחכמה מתקיימת ויכול ללמד וללמד ולהועיל כנגד חכמה ולולא זה אין לו להתהלל בחכמתו. אמרו ששט ועשה הרבה כנגד שפלת העשיר, ואין לעשיר להתהלל בעשירו אם אינו מעיל בו לאותיות. ויהי מקבל כל האדם כבוד מפי יפות. כנגד הנבונה, שאם המצא אדם נבונה תחיל אותו בבוברות; זהו יהיה כיבה שאיכות אותו האנשים על בבוברות, ואם אינו מעילו אין לך להתהלל בבוברות. וירבשיין ביאר כנגד הנבונה, שהתברר על כנסו, והארתו להם מפי שפלות. וירבשיין ביאר כנגד הנבונה על דרך אחרת ויהי הכובש את יצרו, שילוש כנגד לבי רע, וקיבל כולם כבוד מפי יפות.
ג. ג' עשה חורף קבץ כנגד הוה מכוונים בדין. אמרו מפני עשה הרבה כנגד והעמידו תלמידים הרבה כמו אהרנה שהכניס אנשים תחת

ה"ב אבותי מביא שמעו שהטעם שממשנתו הילך הפסק רבינו הקדוש לכתוב את ענין הקבלה, לפי שהתנאים שהוזכרו עד כאן לא קראו אותם רב רבי ורבי, לכן הוצרך רבינו הקדוש לשכתבם כענין הקבלה, לא כן מימות רבן גמליאל והלאה שהתחילו להכחיר את גרודלי שישראל בתואר רב ורבי וכן לא הרצה לשכתבם יותר כענין הקבלה! והוא עצמו מפרש¹, שעד ימות רבן גמליאל היו מועסקים בקבלה מרכותיהם יותר מאשר בפלפול, כי לא נעלו בניהם ספקות ומחלוקות בלימוד, ולכן גם רבינו הקדוש הוכיר אצלם את סדר הקבלה, כי היתה אצלם הקבלה כראוי. לא כן מימות רבן גמליאל והלאה פסקו הגוגות ורבו המחלוקות כדרכי הגמרא בסנהדרין (פ"ט), ונתחדשו ספקות הורבה והיו צוריים לפלפל ולהתנות ולחדש פירושים חלוקים בשמועות, ולכן לא היתה הקבלה מושלמת ומשוכחת אצלם כמו שהיתה אצל הראשונים, ולכן לא הוכיר רבינו הקדוש יותר את ענין הקבלה כי לא היתה קבלה משובחת ומושלמת². התוספות י"ג הקדשה בעצם זה, וכתב שמשום כך לא היה נמצא רבינו הקדוש לכתוב לשון קבלה, לפי שבעיקר התורה אין מחלוקת כללי, ובאמת שייך לומר לשון קבלה אף משנתרבו המחלוקות, ואכן סדר הקבלה ממשין לקמן (פ"ג מ"ט) שרבן יוחנן בן זכאי קיבל ממלך ושמואל.

בתפארת ישראל (ה"ב פ"ג) כתב, שכיון שרבן גמליאל היה מביני של הלל, לכן לא הוכיר רבינו הקדוש אצלו קבלה, כי כשמינית האב בן כמותו נושג האב כחי (נ"ג קטו).

שיחלק מן הספק ביסוד היסודות וידיעת הסודות שהיו העיקר.

הראב"ן והמחזור **יושי** מצינים למה שכתבו לעיל (פ"ג), ושם ביאר שיעשה לעצמו רב שלמדו תורה. עוד ביאר שם שכשיש לו ספק בדין, שלא דימה מצעמו דבר לדבר אלא ישאל לרבו, וממשיך שלא יעמוד בספק בדבר הלכה אלא עשה לך רבי³.

הרמב"ם מביא, שכל עניני הוראת האסור והמותר עשה לך רבי⁴, וכך לא יהיו לך ספקות⁵. כמו שמצינו בירושלמי (פ"ח פ"א מ"ד) שהתעורר ספק לרבי מנא לגב בתיקן סולם שנשבר בחול המועד, וכששאל את אביו רבי יונה, אציפ שרדע את התשובה שמתר, אמר לו שישאל רב כדי שיהיה על מי לסמוך⁶.

רבינו יוד הגיד מפרש, שכיון שהמחלוקות התחילו להתרבות ציוה התנא שבתחר לך רב שאצלו תלמד תורה ואתו תשאל באיסור והיתור, ואציפ שתראה שהרב השני הולק על רבך, אל לך להיות מסופק שמא רבך טעה, שהרי יצאה בך קול ואמרה (פ"ח פ"ג ט) על מחלוקת בית שמאי ובית הלל אלו ואלו דברי אלקיכם חיים.

המיראי ראבות כתב, שאפשר לפרש שאל תלמד לעצמך אלא עשה עצמך לרב, לפי שאין האדם שלם בלימוד תורה לעצמו כמו אף ילמוד לאחרים, ובהו שחלק מן הספק כי הרבה דברים מתבארים כשמצויאם במשך ומתוך שאלת התלמידים, וגם מתעיל מאד ליתרון כשנלמד לאחרים⁷.

המדרש שמואל כתב שלפי הלב אבות שביאר שממשנתנו והלאה לא המשך רבינו הקדוש לכתוב את ענין הקבלה, לפי שמשורבו תלמידי בית הלל ובית שמאי נתרבו מחלוקות בישראל, ולא היתה הקבלה משובחת ומושלמת, אפשר לפרש עשה רב⁸ כי שתעשה אחך עצמך לרב, כי כבר פסקה הקבלה ומכרחה אתה לחדש דברים בפלפולך, ומרוב הפלפול תוציא הדין לאמתו ותחלק מן הספק⁹.

הזכות אבות מפרש, על מי דברי המפרשים לקמן (פ"ג מ"ח) ילפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון¹⁰.

ביאור עשה לך רב והחלק מן הספק

עשה לך רב והחלק מן הספק, רש"י כתב שביאורו כמו שכתב לעיל (פ"ג), שלא הוא לומר דברים כעצמן מטבאר, אלא עשה לך רב וחלמד מן השמועה, לפי שאם תלמד מטבאר, יתרבו אצלך הספקות¹¹.

ויש נוסחאות ברש"י שמשפרש, שמודברי על לימוד סודות התורה, שלא ילמד מצעמו אלא רק מפי רבי¹², כדי

ה. **נושא** במדרש שמואל.
 ו. **ופקשה** על פירושו זה, שכיון שמוטבם אצלנו שגודל מרבן שמו (אבות פ"ג מ"ד פ"ג) וינינו שאדם שאנו קוראים אותו בשמו לרבי גדול הוא מאדם המוכר בתואר רבן, אם כן מודע הוצרך רבינו הקדוש לשבו הראשונים בענין הקבלה.
 ז. וכן כתוב בדין חיים למיראי.
 ח. **ובתב** שלכן הראשונים קראו ששם בלי התאם רבי מלוה, כיון שהיו משובחים בקבלה וגדול מרבן שמו, אבל האחרונים שירדו במעלה הקבלה, לא קראו יותר בשם.
 ט. **כמבואר** ברמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות.
 י. כמו שמיטין לקמן, שפעמים לא יכיר יפה מטבאר.
 יא. ולכן קרא שמה קבלה, ששכחת רק בקבלה רב פני רב.
 יב. **על** בואר המחוור וינינו החלק מן הספק, שיטעם גם מספק איסורים שהיו חייבים עליהם אדם תלמי.
 יג. **ורבינו** יתה כחה שאילול אם אינו גדול כמך תשאל אותו, ומה

יאמר לך תעשה.
 יד. **ובפארי** הוסף שכן אם הוא לא יצילה לפשוט לך את הספק כראיות ברורות, אלא תצטרכו להרעע מטבאר, לפחות הרחיק שהאחריות תחלק בין סולכם, כמו שמוכר בסנהדרין פ"ג.
 טו. **מתחלת** דברי הנומים שמעב שצריך לעשות רב רק במקום שיש לו ספק, אך מהרונגא שמביא נראה שצריך לעשות רב גם במקום שאין לו ספק, אלא שאם נהרג כן אינו בא ליידי ספק, וכן כתב בספר מוסר, שכל שאה יציל הלהות את הרבך כנדול מן אל תחפז בעצמך להורוה, שכן מצינו בנפרא (פנחנין ו) שכשהיה בא דין לפני רב הונא היה מומין עשה חמיס מביח המרדש, כדי שאם תנא חקלה יתחלק העגש בין סולכם ולא יהיה חבל רק באתיות.
 טז. **שכא** שאמר רב (פ"ג ו) הרבה תורה למתו מרביו ומבכרי יתה מהם ומתלמידי יתה מכללי.
 יז. **וממשיך** ונבאר את הספק השטה בדרך זה, שלא יאמר האדם אינו צריך להז כי אחסיר על עצמי הטיה, לכן אמר התנא ואל תרבה

שכבאו האדם לעולם העליון מושיבים אותו בכסא דין ושואלים אותו מה הוין במקרה כזה ובמקרה כזה, ופוסק, ואחר כך מראים לו עשבון מעשיו, ומראים לו שחריר מפטו במקרים אלו עשבת כעשה אותם. והנה יעשה לך כן שתעשה עצמך לרב עליך לפסוק מעשיו בכל עת, וכן שהחלמה היא ספק דארייחא לחומרא תפסוק בכל לבך וביאור התלמידי נבראו כולם. וזה לא יחטיא אותך שחמתלק מכל ספק ביורה.

עוד מפרש יעשה לך רב מלשון (שם ט ז) יורב מהיות קולות אלוקים, שפירושו שפירושו די, וכמו כן במשנתנו פירושו שתאמר מספיק ודי אני לעולם שיבאר בשבילי, ובשבילי נבראו כולם. וזה לא יחטיא אותך היצר הרע כי לא תרצה לאבד את כל הגדולה השמורה לך.

הלב אבות מפרש יעשה לך רב, ואחר שקבלת אותו עליך לרב, יסתלק מן הספק, ולא ילמד מכמה רבנים, ויחדר אתריו, כי אם מסתפקים ומהרהימים אחר הרב אי אפשר לקבל ממנו תועלת.

המדרש שמואל מפרש, שצויה התנא ברבירו שיעשה לו האדם רב אחד כלבו ולא ילמד מכמה רבנים, לפי שפעמים כשלוהדים ממנה רבנים מתערב השכל ומתבלבל, כי לפי מה ששומעים מרב אחד הוין להתיר, ולפי מה ששומעים מרב שני הוין לאסור, לא כן כשיש רב אחד כלבו הרבנים בוריים ומסתלקים מספקות אלו. **המדרש שמואל מפרש עוד**, יעשה לך רב והסתלק מן הספק, שלא תחבר לך רב ספק אם חכם הוא ממש או לא, כי אם ימצא שינוי חכם ממש לא תוכל לקבל הלימוד ממנו.

כפי"י ראבות כתב, שהרב מורה לתלמיד הורחך שילך בה, ומה צריך לתקן, וכעושה לו אדם רב ומקבל ממנו, הולך בדרך הישר ואינו צריך לדבר אחר שיעוררו ויוכיחו על מעשיו, ולא כפי מה שאינו עושה לו רב אין מי שיעוררו ויוכיחו, וצריך הקב"ה להוכיחו ביסורים עד מטטיב דרכו. ויש חילוק בין שני אנשים אלו, כי הנושה לו רב, אחר שמוכיחו הרב יודע מה שצריך לתקן, לא כפי מי שאינו עושה לו רב אף אחר שמקבל היסורים אינו יודע עבור מה באו עליו היסורים ומה צריך לתקן. ומפרש שהויה כוונה המשנה יעשה לך רב, וזהו יסתלק מן הספק, ותדע בכבוד מה אתה צריך לתקן.

התקן משה מבאר, שכתב בני אדם כשרואים רב נוהג היתר דבר מפרים, נוהגים כמותו ואין מורקקים בצעיוותו אם אפשר לטמך עליו ולהלוח בו היתר, ואילו כשכאים לבקש מהם צדקה, אין נוהגים בנדיבות לב, רק בודקים וחוקרים בצעיוות המבקש אם ראוי הוא לצדקה זו. ואמר התנא שחריר הנוכה אינה כן, אלא בעיני עשית רב יש לבדוק שחריר הנוכה אינה אם ראוי לסמוך עליו וצריך להסתלק בה מכל ספק, לא כן בעיני צדקה ומעשרות אין להרבות כאומר ובבדיקות, בשביל שלא יטענו היצר הרע ולא יתן, רק יש ליתן בנדיבות לב לכל דכפי"י.

החיד"א בספר חב"י מפרש על פי דברי רבינו ירוחם (ספר מפרים נתיב א ט"ז) שבשמוספן הוין ברין ויש תלמיד חכם בעירו, אין לו לפסוק הוין בודק. שישאל את התלמיד חכם, אם לא שברור לו הוין בודק. ומשמע מדבריו שאם ברור לדוין הוין, אין צריך לשאול. ולפי זה מפרש החיד"א יעשה לך רב והסתלק מן הספק.

מקום אמר כן לתלמידיו כדי להוסיחם. ועוד כתב הוכחה אבות, שכמו כן אפשר לפרש רבי מלשון גדולה, ופירושו, שאיבר האדם גדול ויקר ואי נצריך אף לחיזהו במעשי ולשמוע על עצמי. ועיין שם שבבא עוד ביאר במשנתנו על דרך הסוד. כב. ובתען זה מציעו בנמרא (נתיב ג) שבני יהודה למדו מרב אחד תחוקמה ביום ובני גליל שלא נתנו כן לא תחוקמה ביום, ובבבאי (שם ד"א ז' נתיב) מבאר שהו שמעיים מכל רב בלשון אחרת, ואפילו ששעוהו אמרו אותו דבר שיעד הלשון היה מבלבלי ומסכתן. כג. ופסחים התנא דאל תרבה לעשר אמורה, היינו שפיי שלם הרב ודרך עינו כן יגדיל התלמיד את שכלו כמרתו ואומר דעתו, ולמוד כמרתו אם טיב אם עוקר הרים, ושלמודו ממנה רבנים לא יוכל ללמוד דרכו כולם ולא היה לו דרך לשבת בה. ואמר התנא שלא יאמר התלמיד אלמד ממנה רבנים ואקבל שיעוריה מדרך כל רב, וכן, כי יחד טוב ללמוד דרך כמות מרב אחד. וראה בליקוט ביראים (גל' ד"ז) עוד טעמים מרדף חפוד ללמוד מרב אחד ודוקא. כד. ועיין לקמן שהנבא יחב"י הארשתים שאם אינו מוצא רב שהוא חכם ממש לו ליקח אפילו רב שהוא כמותו או סתם ממנו. כה. ומפרש בהו את הפסוק (שם פ' ט) יאמר שומר משפט עשוי צדקה בכל עת, שלענין משפט הוא שומר מסתין ובודק, וצריך צדקה אינו מסתין ובודק כל כך, רק עושה אתה בכל עת. כו. ודברים אלו מבארים כמבאר נפתח (שם ט"ז) שאין ליתן לרמת מלחא למילתא ולמסוק דין מרדףו כשיש רב שיכול לשאל תרבי ממנו. וכמבאר בסופקים שלא ודוקא, רב ראה אפילו כל תלמיד חכם.

לעשר אמורה, שלא תעשה כאיש זה המתמיד ומעשר אמור שממנו הספק מרואי יתור כן גם אתה חסירי בכל דבר מחמת הספק, כיון שאין זו הדרך הנמונה אצל צריך להתייב לברר את החלטה ולהחיר את המרדף (וכתבן דברים אלו מפרש הר"י אלשקר יעשה לך רב והסתלק מן הספק, שאם רוצה אתה להסתלק מספקות, עשה עצמך לרב, שתלמד היכה, וזהו נוציא הרבנים לאור תודע בביורה מה עליו לשתות). יח. ומבארים בהו הכפלות דין והסתכן, עדין הולך על כסא דין, והסתכן הולך על חסכון העוונות (וכותב חיים (שם פ"ד ט"ז) סבאר הכפלות, עדין הולך על מפשי העבירות עשה האדם כחוויה והסתכן הולך על המנוחה ומעשים טובים שיכול לעשות ולא עשהו). יט. ומבאר עוד ששלם זה אמר התנא לענין סור מרע ובגנו עשה טוב הסתין ואמר יאל תרבה לעשר אמורה, שלא תרבה מעשין אמורים והאמר תרבה עשר מצות ומעשים טובים יל, כמדרשה כתיב שיעוהו ביום מלוי וכך שיעוהו ביום אחר, ותועלת בהו לעשות עוד, רב האמר מעשים מעשי לועות ארבות חסות בעולם האמת, ונעשה הרבה. כ. מדברי חז"ל (נפתח פ"ד ט"ז) כל אחר ואחר חייב לומר בשבילי כראו ועולם.

ובפרש לפי זה את המסך דברי התנא יסתלק מן הספק, שכעתה לא יסתלק מן הספק באיזה דין יליבו אתה במתיריך, כי עוולתם אם לנן עין או לגיונה (וכתבן ספק זה אמר רבי יוחנן כן ונצי לתלמידיו יודע שיעורו כששאלוהו מרדף הויה כוכה נפתח ס"א. ואיני שוראי רק עסולכים אחו בדרך חיים לנן עין, ככל

עושה, שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, ורק בדברים שיש בהם קולא מצד אחד והומרא מצד אחר אין לחפוס דברי בית הלל מצד אחד ודברי בית שמאי מצד שני, ודברים אלו סותרים את האמור במשנתנו שיש לאדם לעשות לו רב מסוים לשאלו ההלכות ולפסוק כמותו.

ומתירין שאף על פי שכשאר הדברים סותרים יכול אדם לפסוק בכל דבר כרב אחר, מכל מקום אין ראוי לעשות כן, לפי שבזה אין ההלכות ברורות אצל האדם ומסופקות אצלו, לא כן כשעושה לו רב מיוחד הדברים ברורים אצלו ומסתלק מן הפסק.

במדרש שמואל כתב, שצוה התנא ברבוי שיעשה לו האדם רב אחד בלבד ולא ילמד מכמה רבנים, לפי שעמים כשלומוים מכמה רבנים מתערב השכל ומחבלכל, ולפי זה אמנם להלכת דברי שניהם הם דברי אלוקים חיים, אבל שמאי מצוה לאדם שאת תורתו ילמד אצל אחד כדי שלא לערב בשלול.

הר' אברהם אזולאי כתב, שצריך ליהד לו רב, כיון שאם לומר אצל חכמים רבים אין לסמוך על הוראתה, כמו שמצאנו שאמרו על רב יהודה שאין לסמוך על שמונתו כיון שמכולי עלמא גמר.

שרק כשיש לך ספק או צריך אתה לשאול לרב, ולא כשבודך לך הברב.

עוד מפרש החיד"א, שכשיודע שובת דין טעו כרין אין לעשות כהוראתם, ורק כשיש לו פקפוק בהוראתם אך אינו בטוח שטעו חייב לנהוג כהוראתם. והו' עשה לך רב לשאלו לו דבר הוראה, והסתלק מן הספק שיש לך בדבריו כי מוכרח אתה לנהוג כדבריו, אך והו' רק כשהרוב ספק אם טעה הרב ולא כשהוא לך שטעה.

קשה שבנה הווהר רבי יהושע בן מרחה על עשיית רב. לפעל (מ"ג) הווהר רבי יהושע בן מרחה על עשיית רב כאמורו עשה לך רבי מאהרת וכן גמליאל במשנתנו, ומכאור ברש"י ומכאור ויפשי ששני האהורות שוות.

אבל הרבה ראשונים כתבו שאין אהורות שוות, אלא עשה לך רב האמור לפעל מדבר בעשיית רב ללימוד וקבלת השמועה, כעין קנה לך חבר הסמוך לו שמדבר כחבר לענין הלימוד, ועשה לך רב האמור כאן מדבר בעשיית רב לשאלו דבר הוראה, שלא יצויה ההלכה מדעתו כמכאור או בראיות רחוקות רק ישאל את הרב, כעין והסתלק מן הספק הסמוך לו.

במהר"א כתב חילוק אחר, שלעיל הווהר רבי יהושע בן מרחה שלא יסמוך אדם לפסוק מדעתו ורק יעשה לו רב וישאל הכל ממנו. וכאן מוסף רבן גמליאל שאף אם אינו מוסק מעצמו ומתרוקן הוא מן הספקות, זקוק הוא לרב בשביל שתהיה תורתו ברורה בלי ספקות. **התפארת** ישראל (מ"ג ע"ג) חלק, שלעיל מדובר בדרך כלל שיהיה רב בעיני, ומלאך, שלעיל מדובר ברב פרטי שיעשה לו האדם להתיעצן עמו בכל ספק ושאלה"ס. **בילקוט** תורה כתב, שרבי יהושע בן מרחה דיבר על האנשים הפשוטים שצריכים לרב, ורבן גמליאל מדבר אף על החכמים שגם הם צריכים לרב בשביל שלא ידמו מילתא למילתא כשיסתפקו באיזה דבר, ויעטו"ס.

יש לאדם לבחור לו רב מיוחד

שם, הספדתי מקשה שבגמרא (שמו"ס ב:) אמרו שהרונת לעשות כדברי בית הלל עושה כדברי בית שמאי

כשאנו מוצא חכם ממנו יקח לו רב כמותו ואפילו פחות ממנו **שם**, כחבו רבינו יונה והמאירי שכבאו אל האדם דין צריך שיעשה לו רב שיהייעץ עמו בענין ספק הדין, ואם אין לו רב גדול ממנו יעשה לו רב שהוא חכם כמותו או אפילו פחות ממנו.

ומכאור רבינו יונה שגם פחות ממנו טוב, כי אם יאמר לו סמרא ברורה ודאי שיקבלה ממנו, ואף אם יאמר לו סמרא שהוא מוספק בה, אמור הגאונים"ס שבכל מקום שאחד ספק והשני ודאי הלבית כדאי אף בתולמוד אצל הרב, ולכן אף בפחות ממנו ואף שמוספק בדבריו יפסוק כמותו וטוב לו.

דמאירי מבואר, שגם רב פחות ממנו טוב, כי הרבה דברים ידועים לקטן אף על פי שאינם ידועים לגדול, ועוד שאף אם לא יחבר הרב רבינו מפי השמועה ויצטרכו לפסוק מסמרא, יחפור העונש אם ישעו בין שניהם"ס, ולכן ראוי להרבות ולצרף הרבה אנשים קודם שפוסקים, שבוה יחלק העונש בין כולם"ס.

וברשי" (ס"ג ד"ג ע"ג) מבאר שהיו שומעים מכל רב מלשון אחרת, ואפילו ששניים אמרו אותו דבר שיהו הלפון היה מבלבלן ומשכתן.

לא. וכן כתוב ברמב"ן (מלכות פ"ג הל' א') חיישי תמכין פניה סני מ"ג. **לב**, כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) אמר רבי יהושע בן לוי עושה שישכחין בדין קילו תלוי כעבוד כולן.

לא. כמבואר בגמרא (ס"ג ע"ג) שרב התא כשהיה בן דין לפני, היה מביא עשרה חכמים מהשיבה לזון עמדת ברבר, והסכיב שיעשה כן כדי שאם ישעה ישחלש העונש בין כולם יקילו מעילו. וכן רב אשי כשהיה מגיע שאלה של טריפה לפניו, היה מביא את כל שחטיו עורו שהיו בקאין דבר. לזון עמדת כשאלה.

ומתכוונו ירחם משמע ע"ד שדווקא כשאין הרב ברור לדין או צריך לשאול ולא כולת זה.

בג' ראשונים, מאירי, ורי אבאבאל, ורי נחמיאס, וכן כתוב ברש"י. **בד'** מרדכי מלשון משנתנו והסתלק מן הספק כדאי הידיעה ששנתנו מדברת ברב פרטי, כי רב כללי אין שואלים אותו בכל ספק שצולה, לעומת זאת ברב פרטי יכול להסתלק על ידו מכל ספק שצולה לו, כי כל שצולתו ומספקתו יכול לשטח לפניו וללכך עמו, והו' מן הספק שיעלה לך ככל שעה.

כט, כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) שגבי יהודה למרו מרב אחר לו. וכן מצויה בגמרא (שמו"ס ב:) שגבי יהודה למרו מרב אחר ונתקיימה כיום וכיו גליל שלא נתנו כן לא נתקיימה כיום.

ב"ר א' אלמשנינו כתוב, שלא שלל התנא את המעשר מאומרם בחלטל, לפי שלפעמים יזכר האדם לעשות כן כגון שאין לו מרה ומשקל, ולכן צויה שמכל מקום לא ידגול את עצמו בכך פן יבוא לידי ספק. **ה"ר"י** בן שושן הו"ר אברבנאל כתבו מכת קוישיא זו, שכוונת התנא שלא נעשר מאומר ונרבה המדה, כי המרבה במעשרות ומשורותיו מקולקלין (עינין ג), ולפי זה יאל תרבה או מתפרש שלא להרבות בעשיית הרב, רק שלא להרבות המעשר.

הוראה, שתקתי ולא הוריתי לפני גדול ממני בחכמה. ג. וכנגד ואל תרבה לעשר אומרות, שפירש שם ה"ר אלשקר שבא התנא לומר שלא יבקש האדם גדולה לעצמו ויראה לאנשים שאינו צריך לעיין בזיון רק מרמה את הדברים לפי אמר דעתו, כנגד זה אמר רבי שמעון בנו ולא המדרש עיקר אלא המעשה, היינו שאין שבה בזה שיקרא את האדם חכם ואין בו מעשה.

הקשר בין הקדמת כל ימי גדלותי לזמאמרו של רבי שמעון כל ימי גדלותי בין החכמים וכו'. מצאנו כמה ביאורים בביאור הקשר בין הקדמת כל ימי גדלותי לזמאמרו של רבי שמעון:

- א. **המדרש שמואל** מביא בשם הרשב"א שבא לומר שראוי לסמך עליו כי כל ימיו גדל בין החכמים והרבה ביק וניסה את הדבר ומצאו אמת.
- ב. ה"ר יעקב"א כתב שהחכמים אהביים את תבריות ודינים אוחם להן זכות ומעלותים שיוצאיהם, ובא רבי שמעון לומר בהקדמה זו, שעל אף שהחכמים אהביים את תבריות ודינים אוחם להן זכות, עם כל זה לא מצאנו אצלם טוב לגוף יותר משתיקה, כל שכן בין החכמים האנשים המחפשים מומי בני אדם, שטובה היא.
- ג. הבן איש חי בספרו חסדי אבות מכאר, שבא התנא לומר בהקדמתו זו, שעל אף שכל ימיו גדל בין החכמים ומורגל ומלומד הוא בגללו זה לרבו ולא לשתיקה, כי החכמים עוסקים בדיבור בכתוב (מש"א י ט) כי חיים הם למוצאיהם, ודרשו חז"ל (עינין טו) למוצאיהם בפה, עם כל זאת בעניני הגוף לא מצאנו טוב רק לשתיקה.
- ד. בבבלי דאבות פירש שכל ימיו היה בין החכמים וראה כיצד הם מרדקים בדבריהם, וירדעים מה ואין לומר בכמות ובסדר ובמקום ובזמן הראוי, וראה מזה כמה קשה לדבר בצורה הראויה, ולכן אמר שאדם שמוטט שאינו בדרגתו ימנע מלדבר כדי שלא יתגלה קלונו בדברים.
- ה. באר"ל יעקב כתוב, שהקדמה זו קטורה לכאן, כי היה מקום לומר שהשתיקה יפה היא רק לטפשים כי על ידה לא נשמעת טפשותם, לזה בא התנא והקדים שכל ימיו גדל בין החכמים וראה שגם לחכמים טובה היא.

משנה יז

מי היה תנא זה

שמעון בנו אומר. ביאור המשנה הוא שרוב שמעון זה היה בנו של רבן גמליאל שזכר במשנה הקדומה. וכחבו המפרשים שהיה רבן שמעון זה מעשרה הרוגי מלכות, והרגו טיטוס, והיה האחידן שבשלשלת הלל שנגזר שיואיתו בפני הכיה.

מדוע לא כתוב רבן שמעון

שם. כתבו המפרשים שכתוב במשנה שמעון בנו, ולא כתוב רבן שמעון, לפי שאמר דבריו אלו קודם שנסמך, ותקבל המאמר באותו הזמן בין התלמידים וקבעוהו בשמו, ואפילו שנסמך אחר כך משנה לא זה המקומה. והקשה על זה הרשב"א ששלשן כל ימי משמע שהיה באותו הזמן זקן, וקשה לומר שעדיין לא נסמך או. וכתב ששמה לא נתמנה לגשיא רק בסוף ימיו כי האריך אביו ימים.

דברי רבן שמעון הם מהמשך לדברי אביו

שם. כתב המדרש שמואל בשם ה"ר אלשקר שכל דברי רבן שמעון הם כהמשך לדברי אביו במשנה הקדומה. א. כנגד עשה לך רב, אמר שלמד תורה מאביו וכל ימיו גדל בין החכמים. ב. כנגד והשתלק מהספק, אמר ולא מצאנו לגוף טוב משתיקה, היינו שכששאלו אותו

ממקמה שכינת עקבקה נקבעה.

- ו. ביאור המדרש שמואל.
- ז. המדרש שמואל מכאר שבא התנא להשיענו שאילו כשתמנה נשא, כל ימיו הקטין עצמו כפי החכמים כאילו הוא הקטן שבכולם, וגדלותו הוא כקטן המגדול על ברייתו כי ידוע שמגדול הוא מגדול והגדול עמו הוא הקטן, והיה כראה לחימים כאילו הוא שפל להם. ח. ובש"א זה מביא בשם הרב מתיבתא הוציאי שכוונת התנא לומר שכל ימיו גדל בין החכמים ובזמן מופיהם ולא מצא מוסר יותר טוב משתיקה.
- ט. בכתוב (מש"א י ט) אוליס ילין אכן וישרים רצון.
- י. וכן מצאנו באותו חלמיר שלמר בלחישו תבריות אחרו ברייה אשחו של רבי מאיר, מהמקום (מש"א י ט) עורכה בכל משתדו. שוק אם הוריה עורכה בכל האברים היא משתמרת (עינין טו).

במחיר"ל (פ"ג ל"ד) כתוב שחש בזה.

- א. הפחור יטיר, מרש שמואל בשם הרשב"א, וכן כתוב בעין יוסף ובחפוטת יום טוב שריח מהרגו ומלכות, וכע"ז ב"ר נחמיאש.
- ב. כן כתב ה"ר נחמיאש.
- ג. ב"ר נחמיאש, והוא ככתוב בגמרא (פ"ג טו) הל' ועמנו גמליאל ושמעון נהנו שיואיתו כפי תבית מאת שנה, וככתוב שם ב"רש"י י"ח פ"א אחרונים שלפני החורבן וכו'.
- ד. מדרש שמואל בשם הרשב"א, וכן כתבו העין יוסף והחפוטת יום טוב בדרך אפשה.
- ה. ובש"א זה מצונו במשנה (פ"ג טו) מעשה וברך בן זכאי בעקצי אגים, ומפורש בגמרא (פ"ג טו) שהוא רבן יוחנן בן זכאי. ויקרא בן זכאי כיון שעמדו תלמידי לפני רבו אמר דבי זה, ונראה הדבר לרבו וקטנו הדבר בשמו, ואפי"ם שנסמך אחר כך מכל מקום משנה לא זה

